

Motion till riksdagen 2013/14:A212

av **Josefin Brink m.fl. (V)**

Åtgärder mot könsdiskriminering i arbetslivet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Medlingsinstitutets uppdrag bör förändras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett lagförslag om ändrade regler för lönekartläggning och handlingsplaner för jämställda löner.

Inledning

De könsrelaterade löneskillnaderna är ett av de största strukturella problemen på den svenska arbetsmarknaden. Kvinnor tjänar i genomsnitt 86 procent av mäns löner för heltidsarbete. I realiteten är skillnaden i löneinkomst dock betydligt större, eftersom kvinnor oftare än män jobbar deltid. Kvinnors löneinkomster är därför endast 70–75 procent av männens.

För Vänsterpartiet är ekonomisk jämställdhet en prioriterad fråga. Vi föreslår en rad åtgärder inom flera områden som sammantaget skulle leda till jämställdhet i arbetslivet och en jämn fördelning av arbete och inkomster mellan kvinnor och män.

Vi vill se en individualiserad föräldraförsäkring, stärkt rätt till heltid, fler trygga anställningar och rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid. Vi avvisar RUT-bidrag och skattesänkningar till höginkomsttagare för att istället satsa på bättre kvalitet i de gemensamma välfärdstjänsterna och förbättrade villkor för dem som jobbar i vården, skolan och omsorgen. Dessa förslag återfinns i andra motioner samt i Vänsterpartiets skuggbudget. I denna motion berör vi de frågor som mer direkt handlar om lönebildning och lönesättning.

Fel! Okänt namn

Jämställda löner

Trots att det snart gått ett halvt sekel sedan de särskilda kvinnotarifferna i kollektivavtalen avskaffades tjänade kvinnor i genomsnitt bara 86,1 procent av mäns löner för ett heltidsarbete år 2012. Skillnaden kan inte förklaras av utbildningsnivå – tvärtom har kvinnor i genomsnitt en högre utbildningsnivå än män. Huvudorsaken är istället att arbetslivet är starkt könssegregerat och att de yrken och branscher som domineras av män tenderar att vara högre avlönade än de kvinnodominerade. Män befinner sig också oftare än kvinnor på positioner i arbetslivet som ger högre lön därför att de anses innebära mer ansvar. Slutligen drabbas kvinnor också av direkt lönediskriminering, dvs. får en lägre lön än manliga kolleger endast på grund av sitt kön.

Lönebildningen och Medlingsinstitutets roll

Om de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken ska kunna åtgärdas måste lönerna i de kvinnodominerade branscherna tillåtas öka i en snabbare takt än i de mansdominerade. Lönerna på den svenska arbetsmarknaden sätts i avtalsförhandlingar mellan parterna. Vänsterpartiet står bakom och värnar kollektivavtalsmodellen och anser inte att staten ska lägga sig i vilka krav någondera part driver i avtalsförhandlingar. Däremot har staten i den svenska modellen i praktiken en roll att spela i lönebildningen genom Medlingsinstitutet.

Medlingsinstitutets uppdrag är att bidra till en väl fungerande lönebildning, där den konkurrensutsatta industrin sätter märket för löneökningstakten. Men myndigheten ska också verka för jämställda löner. Det är uppenbart att dessa båda mål i praktiken kommit att stå i motsättning till varandra.

Det blev tydligt i samband med avtalsrörelsen 2012 då Medlingsinstitutets generaldirektör tidigt slog fast att myndigheten inte skulle medverka till några avtal som översteg den löneökning på 2,6 procent som industriavtalet gav. Det var en tydlig signal till arbetsgivarna att de inte ens behövde förhandla om de jämställdhetssatsningar som bland andra Handels, Kommunal och Hotell- och restaurangfacket begärt. Medlingsinstitutets tolkning av uppdraget innebär i praktiken att det inte är någon idé för fackförbunden att prioritera strukturell utjämning av löneskillnader mellan mans- och kvinnodominerade yrken.

Vänsterpartiet menar att begreppet ”väl fungerande lönebildning” per definition även bör omfatta en systematisk utjämning av de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade yrken. Det skulle knappast innebära en mer omfattande statlig styrning av lönebildningen än nuvarande tolkning av begreppet, där industrinormens procenttal som tak för alla avtal upprätthåller strukturella löneskillnader.

Medlingsinstitutets uppdrag behöver därför förändras så att det tydligt framgår att industrins lönenormering inte ska tolkas så att aktiva insatser för att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdomine-

rade yrken omöjliggörs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Lönekartläggning och handlingsplan för jämställda löner

Genom den första jämställdhetslagen som kom år 1980 utvecklades och stärktes lagens krav på enskilda arbetsgivare att systematiskt kartlägga och motverka lönediskriminering successivt under ett antal år. Men år 2009 bröt den borgerliga regeringen den trenden och genomförde istället en radikal sänkning av kraven på aktivt jämställdhetsarbete.

Kraven på systematiskt arbete mot lönediskriminering omfattar nu betydligt färre arbetsgivare och istället för en årlig lönekartläggning och handlingsplan krävs nu endast att sådana görs vart tredje år. Regeringen har något motsägelsefullt argumenterat för att förändringen syftar till att minska företagens regelbörda samtidigt som den inte förväntas leda till någon urholkning av arbetsgivarnas jämställdhetsarbete.

Redan år 2011 kunde fackförbundet Vision (tidigare SKTF) konstatera att antalet kommuner som genomförde en årlig lönekartläggning hade halverats jämfört med innan lagen ändrades. Fackförbundet Unionen fann samma år att andelen företag som genomförde lönekartläggningar minskat också i deras branscher.

De farhågor vi i Vänsterpartiet hade då lagen ändrades tycks alltså ha bekräftats. Signalen har gått fram till arbetsgivarna att det är fritt fram att prioritera ned arbetet mot osakliga löneskillnader.

I juni i år gjorde riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att ändra reglerna för lönekartläggning och handlingsplaner för jämställda löner. Tillkännagivandet byggde på flera motioner från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Enligt tillkännagivandet ska lönekartläggningar och handlingsplaner för jämställda löner göras varje år. Endast företag med färre än tio anställda ska undantas från kravet.

Alla kollektivavtalsbundna arbetsgivare genomför lönerevisioner varje år. Det är därför både rimligt och naturligt att också kartläggning, uppföljning och uppdatering av handlingsplaner för jämställda löner genomförs årligen.

Vänsterpartiet uppmanar därmed regeringen att skyndsamt följa riksdagens tillkännagivande och återkomma med ett lagförslag angående ändrade regler för lönekartläggning och handlingsplaner för jämställda löner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 23 september 2013

Josefin Brink (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)